

Havel, Dalibor

[Orsini, Pasquale. Manoscritti in maiuscola biblica: materiali per un aggiornamento]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická. 2006, vol. 55, iss. N11, pp. 138-139

ISBN 80-210-4140-4

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114058>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

slovesh se naopak kvantitativně obvykle nezachovávají atd. Je zřejmé, že každý člověk si může najít svůj způsob, jakým se bude k latinským a řeckým slovům v češtině chovat. Pokud si však autor jeden z nich zvolí, měl by jej důsledně dodržovat v celém textu. Bohužel ne u všech příspěvků je toto pravidlem (srov. str. 12, kde je psáno Íapeta, avšak Titánů, dále Menoitea – pokud vím, jedná se o Menoitia; v práci tohoto druhu také zarazí skloňování Atlase místo korektního Atlanta).

Na závěr je třeba říci, že se zmíněnými nedopatřeními se čtenář setká ve sborníku *Druhý život antického mýtu* jen zřídka, a proto nakonec zůstane po přečtení knihy toliko dobrý pocit, spousta nových podnětů v oblasti mytologie a vědomí, že antický mýtus prožil a prožívá již rozhodně více než jen dva životy.

Irena Radová

ORSINI, PASQUALE. *Manoscritti in maiuscola biblica. Materiali per un aggiornamento.* In: Edizioni dell' Università degli Studi di Cassino – Collana scientifica 7. Cassino 2005. 368s. + XXX obr. příloh.

Autor recenzované monografie, náležející k nastupující generaci italských paleografů a papyrologů, se zaměřuje především na problematiku paleografie řecké, čímž navazuje na dobrou tradici svých učitelů a výrazných představitelů této disciplíny: prof. Guglielma Cavalla a prof. Edoarda Crisciho. Podtitul jeho studie reflektuje skutečnost, že jde o aktualizaci pramenné základny k poznání morfologického vývoje a teritoriálního šíření jednoho ze základních majuskulních řeckých písem používaných na tzv. paleografických psacích látkách, při jehož citaci podržím – s ohledem na absenci adekvátní české terminologie – originální italský termín *maiuscola biblica* (dále MB, v autentických řeckých textech je tento typ písma označován termínem ἐκκλησιαστικὸν γράμματα). Snad jen podotknu, že jde svým způsobem o paralelní písmový typ k římské unciále, s níž má MB (zejména pochopitelně její okcidentální varianta) řadu styčných morfologických prvků. Metodickým (i materiálovým) východiskem pak byla pro Orsiniho vlastně zakladatelská Cavallova monografie *Ricerche sulla maiuscola biblica* z r. 1967.

Orsini shromažďuje a detailně popisuje na 300 papyrusových svitků i kodexů, pergamenových kodexů (výjimečně rovněž rotulů), včetně fragmentů psaných MB, přičemž tato sumarizace mu umožňuje stanovit základní kritéria pro spolehlivou dataci všech předmětných pramenů. Ve vývoji tohoto písmového typu stanoví tři základní etapy: 1) období formování (II.-III. stol.) a vrcholu (IV. stol. – *maturità del canone*), 2) období počínajícího úpadku (konec IV.-VI. stol.) a 3) období úplného úpadku MB (VII.–X. stol.). Kvantitativně nejvíce je v pramenech zastoupeno období druhé. Postupná dekadence „čistého stylu“ MB je přirozeně doprovázena profilací jednotlivých partikulárních (lokálních) grafických okruhů – v souladu s dosavadní tradicí jich Orsini rozlišuje jedenáct (s. 200nn).

Orsiniho studii tvoří vlastně dvě vzájemně provázané vrstvy: v první přináší detailní popis řeckých textů psaných MB a nezahrnutých do Cavallovy *Ricerche*, kde nalezneme vedle důkladného kodikologického popisu dotyčného pramene (včetně pokusů o rekonstrukce všech relevantních vnějších znaků u zlomků) rovněž sumarizaci aspektů textologických (směrodatná různočtení, jimiž se popisovaný text liší od editovaného archetypu), avšak hlavní pozornost je zaměřena na analýzu písma. Samozřejmostí jsou odkazy na dosavadní literaturu a eventuelní reprodukce. Druhá vrstva má pak charakter syntézy – její nejdůležitější součástí je tabulkový přehled všech dosud známých řeckých textů psaných MB (na s. 215–259) uvádějící vedle aktuální signatury a identifikace obsahu rovněž psací látku a typologii knižního dochování (u drobných fragmentů je ovšem rozhodování, zdali šlo o rotulus či kodex, mnohdy diskutabilní), dále dnešní rozměry (včetně těchto údajů rekonstruovaných u zlomků), rozměry textového zrcadla a jeho formální uspořádání, dataci a konečně charakter liniatury.

Z dílčích jednotlivin upozorňují na Orsiniho závažné předatování původně fajjümských (dnes berlínských) fragmentů papyrusového rotulu (PBerol. 7807) se zachovaným textem Hom. Ἰλιάς

9.277–288, 9.299–312, jejichž editor W. Müller předpokládal dataci do III.-IV. století. Orsini posouvá na základě paleografické analýzy jejich vznik do období o století staršího. K nejstarším dokladům tohoto písmového typu, který vlastně prezentuje formování MB, patří vývojově důležitý zlomek signovaný POxy XXXVI 2750 zachovávající text Xen. Κύρου παιδεία I,1. Zájemce o základní paleograficko-kodikologické informace k textologicky nejvýznamnějším dokladům řeckého Biblického textu najde příslušné údaje v souhrnné tabulce: pro *Codex Alexandrinus* na s. 240 (nejnověji datovaný do l. cca 450–475), pro *Codex Sinaiticus* tamtéž (s datací do cca 360) a pro *Codex Vaticanus* tamtéž (s datací do stol. IV.^{med.}).

Vedle ryze paleografických závěrů umožňuje Orsinimu syntetizující charakter publikace pokusit se o zasazení získaných poznatků do širšího kodikologického, eventuelně literárně-historického kontextu: sleduje a tabulkovou formou kvantifikuje postupnou transformaci papyrusového svitku do papyrusové a posléze pergamenové knihy během III.-V. stol. (na s. 182nn) a tento fenomén reflektuje rovněž v souvislosti s obsahem jednotlivých textů (s. 192nn), zejména v poměru zastoupení profánní a sakrální literatury. Zde konstatuje (a na konkrétním materiálu dokládá) preferenci kodexové formy u křesťanské literatury.

Doprovodná obrazová příloha poskytuje (zřejmě z technických důvodů) jen nejnужnější výběr publikovaných textů (reprodukce většiny ostatních textů jsou rozřížšeny v dílčích studiích, na něž autor spolehlivě odkazuje), předpokládám, že definitivní podoba publikace veškerého směrodatného materiálu (klíčová zejména pro starší období) bude doprovázena pokud možno kompletní obrazovou přílohou uloženou na přiloženém přenosném datovém mediu (CD, DVD apod.), které by umožnilo uživatelsky pohodlnou verifikaci všech autorových interpretací.

Domnívám se, že Orsinioho práce představuje významný příspěvek „korpusového“ charakteru pro nejen řeckou paleografii, ale i knižní kulturu pozdně antické a raně středověké (protobyzantské) éry.

Dalibor Havel

PALLARÈS, JOAN GÓMEZ. *Stvdiosa Roma. Los géneros literarios en la cultura romana. Notas para su explicación, de Apio Claudio a Isidoro.* Bellaterra (Barcelona): Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, 2003, 540 s. ISBN 84–490–2317–3.

Joan Gómez Pallarès je profesorem klasické filologie na „Universitat Autònoma de Barcelona“ a jeho publikace *Stvdiosa Roma* je výsledkem dlouholeté práce na této univerzitě, kde také studoval. Jak už podtitul knihy napovídá, jedná se o učebnici římské literatury, která informuje o nejdůležitějších římských autorech a jejich dílech (od počátků římské literatury až po Isidora Sevilského) seřazených v knize podle literárních druhů. Gómez se v předmluvě zmiňuje, že jeho záměrem bylo sestavit pro studenta klasické filologie příručku pojednávající o literárních druzích, autorech a dílech římské literatury na základě jeho vlastní praxe, poznámek a postřehů z výuky literatury, vycházejí při tom ze studijního plánu klasické filologie z roku 2002 na barcelonské univerzitě (str. 11). Ačkoliv je učebnice určena studentům barcelonské Autonomní univerzity, může být velkým přínosem nejen pro studenty, ale i pro přednášející mimo domovskou katedru, protože důležitým kritériem při prezentaci jednotlivých literárních druhů v této knize je studium primární literatury. Hlavní prostor v každé kapitole a podkapitole je totiž věnován bibliografii (zahrnující jak primární tak sekundární literaturu) a odkazům na edice textů, s kterými Joan Gómez Pallarès doporučuje pracovat.

Publikace je rozdělena do čtyř knih. Součástí první knihy je předmluva a kapitola, v níž autor vysvětluje svůj koncept latinské filologie. Následuje seznam nejdůležitějších římských autorů: pod každým jménem jsou ve zvýrazněném rámečku uvedeny edice, s kterými autor doporučuje pracovat (převažuje „teubnerská“) a dále poznámka o rukopisech zmiňovaných děl se stručným popisem, jak se v různých přepisech dochovaly do dnešních dnů. Za tuto kapitolu Joan Gómez